تىرىشچانلىق ۋە ئىبادەت

ئەركىن سىدىق
2015-يىلى 10-ئاينىڭ 30-كۈنى

ئالدىنقى 4-5 يىل ۋاقىت ئىچىدە ماڭا ئۇيغۇر دىيارى ۋە ئىچكىرى ئۆلكىلەردىكى ئالىي مەكتەپلەردە ئوقۇۋاتقان ئۇكىلاردىن كەلگەن ئېلخەتلەردە ماڭا ئەڭ كۆپ يەتكۈزۈلگەن ئەھۋالدىن يەنە بىرى بار. ئۇ بولسىمۇ، ئوقۇشتا ياخشى ئوقۇۋاتقانلار ئېتىقادتا سۇس، ئېتىقادتا كۈچلۈك بولغانلار بولسا ئوقۇشتا سۇس بولۇپ، بىر مەكتەپ ياكى بىر شەھەردە ئوقۇۋاتقان ئوقۇغۇچىلار ئارىسىدا ئاشۇنداق ئىككى گۇرۇپپىغا بۆلۈنۈش يۈز بەرگەن. بۇ ئىككى گۇرۇپپىنى ئايرىپ تۇرىدىغان تام بارغانسېرى ئېگىزلەپ، ئوخشىمىغان گۇرۇپپىغا تەۋە ئوقۇغۇچىلار بىرلىكتە پائالىيەت ئېلىپ بېرىش ئۇ ياقتا تۇرسۇن، ئۆز-ئارا گەپ قىلىشماسلىق دەرىجىسىگىمۇ بېرىپ يەتكەن. ماڭا ئاشۇنداق خەتلەرنى يازغان ئۇكىلارنىڭ ھەممىسى مەندىن مۇشۇ مەسىلە ئۈستىدە بىر ئاز قەلەم تەۋرىتىپ، ئاشۇنداق ۋەزىيەتنى ئوڭشىشۇپلىش ئۈچۈن كۈچەپ بېقىشىمنى ئىلتىماس قىلدى.

يۇقىرىدىكى ئىككى خىل كىشىلەردىن باشقا، مەن ئۆز ئەتراپىمدا ئۇچرىتىپ تۇرىدىغان، ھەمدە چەت ئەلدە مەن ئاڭلاپ تۇرىدىغان 3-خىلدىكى كىشىلەرمۇ بار. ئۇ بولسىمۇ، تەقۋادارلىقنى نورمال قىلىپ ماڭىدىغان، ئۆزىنىڭ ئوقۇشى، كەسپى ياكى خىزمىتىنىمۇ تەلەپلەرگە لايىق ئورۇنلاپ ماڭىدىغان، ئەمما يۇرت ۋە يۇرتتىكىلەر بىلەن، ھەمدە مىللەت بىلەن ئاساسەن كارى بولمايدىغان كىشىلەر.

مەن يۇقىرىدىكى 3 خىل كىشىلەر ئۈستىدە كۆپ ئويلاندىم. ھەمدە ئۆز-ئۆزۈمدىن مۇنداق سوئاللارنى سورىدىم:
--ئاللاھنىڭ قۇرئاندىكى سۆزلىرىدە مۇسۇلمانلارغا قويۇلغان قانداق تەلەپلەر باردۇ؟
--پەقەت تەقۋادارلىقنى ياخشى قىلىپ، باشقا ئىشلارنى ئېتىۋارغا ئالمايدىغان كىشىلەرگە ئاللاھ ۋە دىنىمىز قانداق قارايدىغاندۇ؟
--تەقۋادارلىق بىلەن ئوقۇش، خىزمەت ياكى ئۆز كەسپىنى ياخشى قىلىپ، پەقەت ئۆزىنىڭ ۋە ئۆز ئائىلىسىنىڭ مەنپەئەتىنىلا ئويلاپ، باشقا كىشىلەرگە ۋە مىللەتكە كۆڭۈل بۆلمەيدىغان كىشىلەرگە ئاللاھ ۋە دىنىمىز قانداق قارايدىغاندۇ؟

ئەمما، ئۇ سوئاللارغا جاۋاب بولالايدىغان بىلىملەرگە تاكى يېقىنغىچە ئېرىشەلمىدىم. شۇڭلاشقا ھازىرغىچە بۇ ھەقتە قەلەممۇ تەۋرىتەلمىدىم.

ئەگەر بىز «ئىبادەت» سۆزىنىڭ مەنىسىنى پەقەت «تەقۋادارلىق» دەپلا چۈشەنسەك، ھەمدە مۇسۇلمانلار دۇنياسىنى يېقىندىن كۆزىتىپ باقىدىغان بولساق، ئىبادەتتە بار، ئەمما باشقا ئىشلاردا يوق، ياكى ئىبادەتتە بار، ئەمما باشقا ئىشلاردا ھۇرۇن كىشىلەرنىڭ سانى ئانچە ئاز ئەمەسلىكىنى بايقايمىز. يەنى، يۇقىرىدىكى ئەھۋاللار ھەرگىزمۇ يالغۇز ئۇيغۇرلاردىلا سادىر بولۇۋاتقان ھادىسە ئەمەس. ئۇ پۈتكۈل مۇسۇلمانلار دۇنياسىدا مەۋجۇت، ھەتتا بەزى جايلاردا ئىنتايىن ئېغىر بولۇپ، مېنىڭ ھېس قىلىشىمچە مۇسۇلمانلارنىڭ يېقىنقى نەچچە ئەسىردىن بۇيان دۇنيا تەرەققىياتىنىڭ ئارقىسىدا قېلىشىغا سەۋەب بولغان ئەڭ مۇھىم ئامىللارنىڭ بىرىمۇ دەل ئەنە شۇ.

مېنىڭ ھېس قىلىشىمچە، ئۇيغۇر ياشلىرى ئارىسىدىكى ھازىرقىدەك ئىبادەتكە ئېتىبار بېرىپ، ئوقۇش ۋە خىزمەتتە تىرىشمايدىغان، ياكى ئىبادەت بىلەن ئۆز ئوقۇشى ياكى ئۆز خىزمىتىنى ياخشى قىلىپ، باشقىلار ۋە مىللەت بىلەن كارى بولمايدىغان ئەھۋاللارنىڭ كېلىپ چىقىشىغا سەۋەب بولغان ئامىللارنىڭ بىرى دەل قۇرئاندىكى بىر قىسىم ئايەتلەرنى توغرا ياكى تولۇق چۈشەنمىگەنلىكى بولۇشى مۇمكىن. مەسىلەن، قۇرئاننىڭ ئۇيغۇرچە تەرجىمىسىدە مۇنداق بىر ئايەت بار:

--«جىنلارنى، ئىنسانلارنى پەقەت ماڭا ئىبادەت قىلىش ئۈچۈنلا ياراتتىم (51:56)»

دىنىي زىيالىيلىق سالاھىيىتىگە ئىگە ئەمەس ئادەتتىكى كىشىلەر يۇقىرىدىكى ئايەتنى ئوقۇسا، «مەن تەقۋادارلىقنىلا مۇكەممەل قىلىپ، باشقا ھېچ قانداق ئىشلارنى قىلمىساممۇ چوقۇم جەننەتكە كىرەلەيدىكەنمەن»، دەپ ئويلاپ قېلىشى مۇمكىن. مەن تورلارنى ئىزدەپ كۆرسەم، يۇقىرىدىكى ئايەت ئىنگلىزچىغا مۇنداق 3 خىل تەرجىمە قىلىنىپتۇ:

-- جىنلارنى، ئىنسانلارنى پەقەت ماڭا ئىبادەت قىلىش ئۈچۈنلا ياراتتىم

-- جىنلارنى، ئىنسانلارنى پەقەت ماڭا خىزمەت قىلىش ئۈچۈنلا ياراتتىم

-- جىنلارنى، ئىنسانلارنى پەقەت ماڭىلا ئىتائەت قىلىش ئۈچۈن ياراتتىم

يۇقىرىدىكى 3 جۈملە سۆزنىڭ مەنىلىرىدە ناھايىتى زور پەرقلەر بار. مەن يېقىندا مىسىرنىڭ قاھىرە شەھىرىدە ئوقۇۋاتقان بىر ئۇيغۇر دىنىي زىيالىي ئۇكىمىز بىلەن پاراڭلاشقاندا، ئۇنىڭغا يۇقىرىدىكى ئايەتنىڭ ئىشىنى دېدىم. ئۇ ماڭا جاۋاب بېرىپ، بۇ ئايەتتىكى «ئىبادەت» دېگەن سۆز يالغۇز ناماز ئوقۇپ، ئاللاھقا دۇئا قىلىشتەك دىنىي ياكى تەقۋادارلىق ئىش-پائالىيەتلىرىنىلا كۆرسىتىپ قالماستىن، ئۇ يەنە باشقا نۇرغۇن ئىشلارنىمۇ كۆرسىتىدىغانلىقىنى ئېيتتى.

مەن «ئوقۇش بىلەن تەقۋادارلىقنىڭ مۇناسىۋىتى» تېمىسى ئۈستىدە قەلەم تەۋرىتىش-تەۋرەتمەسلىك ھەققىدە بىر قارارغا كېلەلمەي تۇرغاندا، «مەۋدۇدى» ئىسىملىك ئۇكىمىز مېنىڭ باغداش مۇنبىرىدىكى «ھاياتنىڭ مەقسىتى ۋە قىممىتى ھەققىدە» دېگەن تېمام ئاستىغا مۇنداق بىر پارچە ئىنكاسنى يېزىپتۇ (http://bbs.bagdax.cn/thread-34301-5-1.html نىڭ 34-قەۋىتى):

(نەقىل): بىلىمخۇمار ئاكا، بۇ تېمىڭىزغا ياندىش قىلىپ ئىسلامدىكى «ئىبادەت» ئۇقۇمىنى شەرھلەپ بىر يازما يېزىشىڭىزنى ئۈمىد قىلىمەن. چۈنكى قۇرئاندا ئاللاھ ئىنسانلارنى يارىتىشتىكى مەقسىتىنىڭ پەقەتلا ئۆزىگە ئىبادەت قىلىش ئىكەنلىكىنى تەكىتلەيدۇ. پۈتكۈل پەيغەمبەرلەرنىڭمۇ ۋەزىپىسىمۇ پەقەت ياراتقۇچىغىلا ئىبادەت قىلىشقا چاقىرىق قىلىش. بىزنىڭ يارىتىلىشىمىزدىكى مەقسەت پەقەت ياراتقۇچىغىلا ئىبادەت قىلىش بولسا، ئۇنداقتا ئىبادەت بىلەن تىرىشچانلىقنىڭ ئوتتۇرىسىدا قانداق مۇناسىۋەت بار؟ بۇ تەرىپى نۇرغۇن ياشلارغا قاراڭغۇ دەپ ئويلايمەن. **(نەقىل تۈگىدى)**

«aloglituran» ئىسىملىك يەنە بىر ئۇكىمىز يۇقىرىدىكى ئىنكاسنى قوللاپ، مۇنداق بىر پارچە ئىنكاس يېزىپتۇ (35-قەۋەت):

(نەقىل) ئۇستازغا بەرگەن تەكلىۋىڭىز ناھايىتى ياخشى بولۇپتۇ (ئىسلامدىكى «ئىبادەت» ئۇقۇمى ۋە ئىنسانىيەتتىكى تىرىشچانلىق). بۇنداق كاتتا تېمىدىكى ماقالىنىڭ ئۇستازنىڭ قەلىمىدە مۇۋەپپەقىيەتلىك چىقىدىغانلىقىغا ئىشىنىمەن . تەكلىۋىڭىزگە مەنمۇ ئاۋاز قوشتۇم . ئۇستاز بىلىمخۇمار ئەپەندىم ئويلىشىپ كۆرسە بولغۇدەك. قارىشىڭىزغا ئەگەشتىم. مەنمۇ سىزگە ئەگىشىپ تەۋسىيە قىلىمەن. **(نەقىل تۈگىدى)**

مەن يۇقىرىدىكى ئىككى ئۇكىمىزنىڭ ئىنكاسنى ئوقۇغاندىن كېيىن، مەزكۇر يازمىنى تەييارلاش قارارىغا كەلدىم. يەنى، مېنىڭ بۇ تېمىنى تەييارلىشىمغا ئاشۇ ئىككى ئۇكىمىز تۈرتكە بولدى. شۇ مۇناسىۋەت بىلەن مەن يۇقىرىدىكى 2 ئۇكىمىزغا رەھمەت ئېيتىمەن.

مەن يېقىنقى بىر مەزگىل ۋاقىت ئىچىدە ئامېرىكىدا ياشايدىغان، مۇسۇلمان دۇنياسىغا تونۇلغان دىنىي زات «ئويغان» (ئۆزۈم قويىۋۋالغان ئىسىم) نىڭ كۆپلىگەن لېكسىيەلىرىنى، ھەمدە ئامېرىكا ۋە چەت ئەلدىكى ھەر خىل چوڭ يىغىلىشلار ۋە دىنىي قۇرۇلتايلاردىكى دوكلاتلىرىنى ئاڭلىدىم. ئويغان ئەپەندىم ياش جەھەتتىن 40 لەرگە كىرگەن بولۇپ، ئۇنىڭ 4 قىزى ۋە 2 ئوغلى بار ئىكەن. ئۇنىڭ تېگى پاكىستانلىق بولۇپ، گېرمانىيىدە تۇغۇلغان، ھەمدە كېيىن ئامېرىكىغا كۆچۈپ كەلگەن ئىكەن. ئۇ ھازىرغىچە 200 مىڭدىن ئارتۇق تىڭشىغۇچىلارغا بىۋاستە لېكسىيە ۋە دوكلات سۆزلەپ باققان بولۇپ، ئۇنىڭ ئىنتېرنېتتىكى لېكسىيە ۋە دوكلاتلىرىنى ئاڭلاپ باققان كىشىلەرنى مىليونلاپ ساناشقا توغرا كېلىدىكەن. مەن ئۇنىڭ ئوقۇش تارىخى ھەققىدە ئېنىق مەلۇماتقا ئىگە بولالمىدىم. ئەمما ئۇنىڭ لېكسىيەلىرىدىن ئۇنىڭ ئەرەب تىلىغا ۋە قۇرئان تەفسىرىگە ئىنتايىن پۇختا بولۇشتىن سىرت، يەنە ھازىرقى زامان تەبىئىي-پەنلىرى ۋە پسىخولوگىيە ئىلمىدىمۇ خېلى كەڭ ۋە چوڭقۇر بىلىملەرگە ئىگە ئىكەنلىكى چىقىپ تۇرىدۇ. ئۆزىنىڭ دېيىشىچە، ئويغان ئامېرىكا نيۇ يورك شەھىرىدىكى بىر ئالىي مەكتەپتە پەلسەپە، پسىخولوگىيە ۋە ئىنسانشۇناسلىق (anthropology) دەرسلىرىنى ئالغان ئىكەن [1]. ئۇ ئامېرىكىدىكى بىر ئالىي مەكتەپتە ئەرەب تىلى پروفېسسورى بولغان، ھەمدە 2006-يىلى «ئەرەب تىلى ۋە قۇرئان تەتقىقاتىنىڭ بايىيناھ ئىنستىتۇتى» دېگەن ئورگاننى قۇرغان. ئۇ ھازىر ئاشۇ ئىنستىتۇتنىڭ باش لىدېرى ۋە يېتەكچى ئوقۇتقۇچىسى ئىكەن. ئىئوردانىيىنىڭ بىر نوپۇزلۇق ئىسلام تەتقىقاتى مەركىزى ئويغاننى «دۇنيادىكى تەسىرى ئەڭ كۈچلۈك 500 نەپەر مۇسۇلمانلارنىڭ بىرى» دەپ نام بەرگەن. ئويغان دىنىي سەۋىيىسى ئانچە

يۇقىرى بولمىغان ئادەتتىكى كىشىلەرگە قۇرئاندىكى ئايەتلەرنى چۈشەندۈرىدىغان لېكسىيەلەردىن نەچچە يۈزنى تەييارلاپ تارقاتقان بولۇپ، ئۇ ئاشۇنداق قىلىپ پۈتۈن قۇرئاننى بىر قېتىم تولۇق ئۆتكۈزۈپ بولۇپتۇ. ئۇ ئۆز لېكسىيەلىرىدە ئەڭ كۆپ تىلغا ئالىدىغان بىر ئىش، قۇرئاننىڭ ئىنگلىزچە تەرجىمىلىرىدىكى خاتالىقلار، ۋە قۇرئان ئايەتلىرى ھەققىدىكى كەمتۈك ياكى خاتا چۈشەنچىلەردىن ئىبارەت. ئۇيغان ئۆزىنىڭ بىر قانچە لېكسىيە ياكى دوكلاتلىرىدا ھازىر پۈتۈن دۇنيا مىقياسى بويىچە دىنىمىزدا ساقلىنىۋاتقان بىر ئېغىر مەسىلە قۇرئاننىڭ مەزمۇنلىرى ھەققىدىكى خاتا ۋە كەمتۈك چۈشەنچىلەر ئىكەنلىكىنى تىلغا ئېلىپ ئۆتتى.

مەن دوكتور ياسىر قازى بىلەن ئۇيغاننىڭ پەقەت «جىنلارنى، ئىنسانلارنى پەقەت ماڭا ئىبادەت قىلىش ئۈچۈنلا ياراتتىم» دېگەن ئايەت ئۈستىدىلا توختالغان بىرەر لېكسىيەسى بارمىكىن، دەپ كۆپ ئىزدەندىم. پەقەت يۇقىرىدىكى ئايەت ھەققىدىكى مەزمۇننى تېپىش ئۈچۈنلا ئۇيغاننىڭ 30 دىن كۆپ لېكسىيە-دوكلاتلىرىنى ئاڭلاپ چىقتىم. ئەمما تاكى مەزكۇر ماقالىنىڭ 1-قىسمىنى يېزىپ بولغۇچە ئۇنداق لېكسىيەدىن بىرەرنى تاپالمىدىم. لېكىن، ئاللاھنىڭ ئىنسانلارنى پەقەت ئۆزىگە ئىبادەت قىلىشى ئۈچۈنلا ئەمەس، يەنە باشقا نۇرغۇن مەقسەتلەر ئۈچۈنمۇ ياراتقانلىقى ھەققىدە، ۋە ئاللاھ ئۈچۈن خىزمەت قىلىشنىڭ قانداق بولىدىغانلىقى ھەققىدە ئۇيغاننىڭ بىر قانچە لېكسىيە-دوكلاتلىرىنى تاپتىم. ھەممىدە ئۇلارنى قايتا-قايتا ئاڭلىدىم. نەتىجىدە «ئىبادەت» دېگەن سۆزنىڭ «روزا تۇتۇش، ناماز ئوقۇش، ھەجگە بېرىش، قۇرئان ئوقۇش، ۋە زاكات-سەدىقە بېرىش قاتارلىق تەقۋادارلىق ئىش-ھەرىكەتلىرى» دېگەن مەنىسىدىن باشقا، يەنە «ئاللاھ ئۈچۈن خىزمەت قىلىش» دېگەن مەنىسىمۇ بار ئىكەن، دېگەن خۇلاسىگە كەلدىم. شۇنىڭ بىلەن مەزكۇر ماقالىنىڭ 1-قىسمىدا «تىرىشچانلىق» نى بايان قىلىپ تاماملاپ، 2-قىسمىدا «ئىبادەت» نىڭ «ئاللاھ ئۈچۈن خىزمەت قىلىش» دېگەن مەنىسى ئۈستىدە توختىلاي، دەپ تۇرغاندا، ئۇيغاننىڭ «ئىبادەت» سۆزىنىڭ مەنىسى ھەققىدە توختالغان بىر 5 مىنۇتلۇق لېكسىيەسىنى ئۇچرىتىپ قالدىم [2]. ھەممىدە گۆھەر تېپىۋالغاندەك خوش بولۇپ كەتتىم. ئەسلىدە كلاسسىك ئەرەبچىدە «ئىبادەت» دېگەن سۆزنىڭ مەنىسى ئىككى قىسىمغا بۆلۈنىدىكەن. ئۇنىڭ بىر قىسمى «روزا تۇتۇش، ناماز ئوقۇش، ھەجگە بېرىش، قۇرئان ئوقۇش، ۋە زاكات-سەدىقە بېرىش قاتارلىق تەقۋادارلىق ئىش-ھەرىكەتلىرى» بولۇپ، يەنە بىر قىسمى بولسا «قۇللۇق» (slavery) ئىكەن. «قۇللۇق» دېگەن سۆزنى «قۇلى بولۇش، خىزمىتىدە بولۇش، خىزمىتىنى قىلىش» دېگەن مەنىدە چۈشەنسەك بولۇۋېرىدىغان بولغاچقا، «ئىبادەت» سۆزى مەنىسىنىڭ 2-قىسمى «ئاللاھ ئۈچۈن خىزمەت قىلىش» ئىكەن، دەپ چۈشەنسەك پۈتۈنلەي بولىدىكەن.

بۇ يەردە مەن قېرىنداشلاردىن مۇنداق بىر ئىشقا ئالاھىدە ئەھمىيەت بېرىشنى سورايمەن: «ئىبادەت» دېگەن سۆز ئىككى خىل مەنىگە ئىگە بولۇپ قالماستىن، ئۇنىڭ مەنىسى ئىككى قىسىمغا بۆلۈنىدىكەن. بىرىنچى قىسمى «تەقۋادارلىق»، 2-قىسمى بولسا «قۇللۇق». ئەگەر بىز «ئىبادەت» سۆزىنى ئىشلەتكەندە ئۇنىڭ مەنىسىنىڭ بىرىنچى قىسمىنىلا كۆزدە تۇتۇپ، 2-قىسمىنى چۈشۈرۈپ قويساق، توغرا قىلغان بولمايدىكەنمىز.

مەن ماقالىنىڭ ئەڭ بېشىدا مۇنداق 3 خىل ياشلارنى تىلغا ئالغان ئىدىم: تىرىشچانلىقتا كۈچلۈك ئەمما ئىبادەتتە ئاجىز ياشلار، ئىبادەتتە كۈچلۈك ئەمما تىرىشچانلىقتا ئاجىز ياشلار، ۋە تىرىشچانلىق بىلەن ئىبادەتتە بار ئەمما ئۆزىدىن باشقىلار ۋە مىللەت بىلەن كارى يوق ياشلار. ئەمما يۇقىرىدىكى مەزمۇنلارنىڭ قالغان قىسمىدا مەن 1-خىلدىكى ياشلار ئۈستىدە زادىلا توختالمىدىم. ئۇنىڭ سەۋەبى مۇنداق: يەر يۈزىدە مۇنداق 3 خىل يېمىش دەرىخى بار: (1) ئاسماندىن ياغقان يامغۇرنىڭ كۈچى بىلەنلا بىر ئۆلۈك يەردىن ئۈسۈپ چىقىپ، ئۆزلۈكىدىن يېمىش بېرىدىغان دەرەخلەر. (2) يامغۇرغا تايىنىپلا يېمىش بەرمەيدىغان، ئەمما باشقىلار مەلۇم دەرىجىدە پەرۋىش قىلسا ئاندىن يېمىش بېرىدىغان دەرەخلەر. (3) يامغۇر ياغسىمۇ، ۋە باشقىلار پەرۋىش قىلسىمۇ يېمىش بەرمەيدىغان دەرەخلەر. ئىنسانلارنىڭ ئىمان ئېيتىش ئەھۋالىمۇ ئاشۇنداق 3 خىل دەرەخكە ئوخشاپ قالىدىغان بولۇپ، ئۇيغاننىڭ دېيىشىچە قۇرئاندا ئەنە شۇنداق مەلۇماتلار بار ئىكەن. ئەمما بىزلەر ھازىر يامغۇرلىرىمۇ توسۇپ قويۇلغان، ۋە پەرۋىشچىلىرىمۇ سولاپ قويۇلغان بىر ماكاندا ياشاۋاتقان بولغاچقا، مەن گۇناھنى دەرەخكە ئارتىپ قويۇشنى زادىلا مۇۋاپىق كۆرمەيمەن. لېكىن مەن ھېلىقى 3 خىل ياشلارنىڭ بىرلىشەلمەسلىكىنى قەتئىي ياقتۇرمايمەن. خۇددى مەن ئۆزۈمنىڭ بۇرۇنقى يازمىلىرىدا بايان قىلغىنىمدەك، ئەگەر ئۇلار بىرلەشمەيدىكەن، قاتتىق ئۇيۇشمايدىكەن، ئۇلارنىڭ ھېچ قايسىسى بۇيرۇلغان ياردەمگە ئېرىشەلمەيدۇ.

مەن ماقالىنىڭ بۇ قىسمىدا «تىرىشچانلىق» ئۈستىدە توختىلىپ، ئۇنىڭ 2-قىسمىدا «ئىبادەت» ھەققىدىكى مەزمۇنلارنى بايان قىلىمەن.

1. تىرىشچانلىق

مېنىڭ بۇ قىسمدا بايان قىلدىغىنىم ئويغانىنىڭ «ئۆزگىرىشنىڭ كىملىكىنى بايقىۋېلىش» دېگەن تېمىدىكى بىر لېكسىيەسىنىڭ ئاساسىي مەزمۇنى [3]. بۇ لېكسىيە تورلاردا 2014-يىلى ئېلان قىلىنغان بولۇپ، ئۇزۇنلۇقى 24 مىنۇت ئىكەن. مەن بۇ يەردە ئۇ لېكسىيەنىڭ پەقەت ئۆزۈم مۇۋاپىق كۆرگەن، ۋەتەندىكى ئۇيغۇرچە تورلارغا ماس كېلىدىغان بىر قىسىم مەزمۇنلا بايان قىلىمەن.

ياراتقۇچىمىز مۇشۇ دۇنيادا ياشاۋاتقان ھەر بىر ئادەمگە چەكلىك مىقداردىكى رىزىق بىلەن چەكلىك مىقداردىكى مەسئۇلىيەتنى ئاتا قىلغان. پۇل، دوستلىرىمىز، ئائىلىمىز، بىلىمىمىز، بىزگە يېقى بىلىملەرنى ئۆگىتىدىغان كىشىلەر، بىزدىن بىلىم ئۆگىنىدىغان كىشىلەر، بالىلىرىمىز، قىسقىسى، ھاياتىمىزدىكى ھەممە ياخشى نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى ياراتقۇچىمىز بىزگە ئاتا قىلغان رىزىقلار بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا ياراتقۇچىمىز ھەر بىر ئادەمگە چەكلىك مىقداردىكى قىيىن ئۆتكەل ياكى مەسئۇلىيەتنىمۇ بۇيرۇغان. سىزگە ئاتا قىلىنغان ۋەزىپە-پۇرسەتلەر (challenges and opportunities) ماڭا ئاتا قىلىنغان ۋەزىپە-پۇرسەتلەر بىلەن ئوخشىمايدۇ. ئاللاھ بەزىدە سىزگە پۇرسەت ئىشىكىنى ئېچىپ بېرىدۇ، ئەمما سىز ئۇ ئىشىكتىن مېڭىپ ئۆتۈشنى رەت قىلىسىز. ئەگەر سىز ئاشۇنداق ئىشىكتىن ئۆتسىڭىز نۇرغۇن مۇكاپاتلارغا ئېرىشەلەيسىز. ئەمما سىز بەزىدە ئۇ ئىشىكتىن ئۆتمەسلىكنى تاللايسىز. شۇنىڭ بىلەن مۇكاپاتتا ئېرىشىشنىڭ ئورنىغا ئازابلىنىسىز. ھەمدە بۇنىڭ ئۆچۈن ئاللاھتىن ئاغرىنىسىز.

قىسقىسى، ھاياتتا ھەر بىر ئادەمنىڭ ئۆز ئالدىغا بىردىن ئايرىم ئورنى بار بولىدۇ. ھەر بىر ئادەمنىڭ ئۆز ئالدىغا مەلۇم مىقداردىكى ۋەزىپىسى بىلەن مەلۇم مىقداردىكى پۇرسەتلىرى بار بولىدۇ.

بۇ يەردە مۇنداق بىر سوئال تۇغۇلىدۇ: نېمە ئۈچۈن ئاللاھ ھەممە ئادەملەرگە ئوخشاش مىقداردىكى ۋەزىپىلەر بىلەن ئوخشاش مىقداردىكى پۇرسەتلەرنى ئاتا قىلمايدۇ؟ بۇنىڭغا تۆۋەندىكى ئايەت جاۋاب بېرىدۇ: «ئۇلارغا ئېيتقىن: ھەر بىر ئادەم ئۆزىنىڭ مايىللىقى بويىچە ئىشلەشكە ئۇرۇنۇپ بىقىشى كېرەك» (ئۇيغۇرچە قۇرئاندىكىسى: «ھەر ئادەم (ھىدايەت ۋە گۇمراھلىقتا) ئۆز يولى بويىچە ئىش قىلىدۇ (17:84)»). پىسخولوگىيە ئىلمى بويىچە ئېيتقاندا، ھەر بىر ئادەم مەلۇم ئالاھىدىلىكلەر بىلەن ئالدىن پروگراممىلانغان بولىدۇ. بەزى كىشىلەر چاقچاقچى كېلىدۇ، يەنە بەزى كىشىلەر بولسا ھەممە ئىشقا جىددىي قارايدۇ. بىر قىسىم كىشىلەر تەبىئىي-پەنگە مايىل كېلىدۇ، يەنە بىر قىسىم كىشىلەر بولسا ئىجتىمائىي-پەننى ياخشى كۆرىدۇ. كىشىلەرنىڭ خاراكتېرى بىر-بىرىنىڭكىگە ئوخشىمايدۇ. ئاللاھ دەيدۇكى، ئالدى بىلەن ھەر بىر ئادەم ئاللاھ ئۆزىگە قانداق تالانت ياكى يوشۇرۇن قابىلىيەتلەرنى بەرگەنلىكىنى بايقىۋېلىشى، ئاندىن ئاشۇ تالانت ياكى يوشۇرۇن قابىلىيەتلەرنى ئىشقا سېلىش يولىدا تىرىشىشى كېرەك. ئاللاھ كىشىلەرنىڭ مىجەز-خاراكتېرلىرىنى بىر-بىرىنىڭكىگە پۈتۈنلەي ئوخشىمايدىغان قىلىپ ياراتقان. ھەر بىر ئادەم بارلىق تىرىشچانلىقلارنى كۆرسىتىپ، ئۆزىدىكى يوشۇرۇن قابىلىيەتلەرنى ئېنىقلاپ چىقىشى، ئاندىن ئۆزىگە ئاتا قىلىنغان پۇرسەتلەردىن پايدىلىنىپ ئاشۇ يوشۇرۇن قابىلىيەتلەرنى ئەڭ يۇقىرى دەرىجىدە تولۇق جارى قىلدۇرۇشى كېرەك. شۇنداقلا ھەر بىر ئادەم ئۆزىدىكى ئاجىزلىقلار ئۈستىدىن غالىپ كېلىش ئۈچۈنمۇ تىرىشىشى كېرەك.

بۇ ئايەتتە كۆزدە تۇتۇلغىنى ئايرىم-ئايرىم كىشىلەر بولۇپ، ئۇ بىر ئىنتايىن كۈچلۈك ئايەتتۇر. قۇرئاننىڭ يەنە بىر يېرىدە مۇشۇنىڭغا ئوخشايدىغان، ئەمما بىر مىللەت ياكى بىر دۆلەتنى كۆزدە تۇتقان ناھايىتى كۈچلۈك ئايەتتىن بىرى بار. ئۇ ئايەتنىڭ مەنىسى، ھەر بىر مىللەتنىڭ ئارتۇقچىلىقلىرى ۋە ئاجىزلىقلىرى بار بولۇپ، ئۇلار ئۆز ئارتۇقچىلىقلىرىنى تولۇق جارى قىلدۇرۇپ، ئاجىزلىقلىرى ئۈستىدىن غالىپ كېلىشكە تىرىشىشى كېرەك. شۇنداقلا ئوخشىمىغان مىللەتلەر ئۆز-ئارا ئۆگىنىپ، بىر-بىرىنىڭ كەم يەرلىرىنى تولدۇرۇشقا تىرىشىشى كېرەك.

1-رەسىم: ئوقۇش (قەشقەر ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ ئوقۇغۇچىلىرى)

ھەر بىر ئادەمنىڭ ياخشى تەرىپىمۇ بار، ناچار تەرىپىمۇ بار. يۇقىرىدىكى ئايەتنىڭ مەنىسى، ھەر بىر ئادەم ئۆزىدىكى ئاجىزلىقلارنى يېڭىپ، ئۆزىدىكى ئارتۇقچىلىقلارنى ئەڭ يۇقىرى دەرىجىدە جارى قىلدۇرۇشقا تىرىششى كېرەك.

بۇ يەردە يەنە بىر سوئال تۇغۇلىدۇ: ئادەملەردىكى بىر-بىرىنىڭكىگە ئوخشمايدىغان خاراكتېرلەر نەدىن كەلگەن؟ پسىخولوگىيە ئىلمى گېنلىق (ياكى ئىرسىيەتلىك) قوشكېزەكلەرنى تەتقىق قىلىدۇ. بەزى قوشكېزەكلەرنىڭ بىرى قىزىل رەڭنى ياخشى كۆرسە، يەنە بىرى يېشىل رەڭنى ياخشى كۆرىدۇ. بەزى پسىخولوگىيە مۇتەخەسسىسلىرىنىڭ دېيىشىچە، گېنلىق قوشكېزەكلەرنىڭ مىجەزىنى ئۇلارنىڭ گېنى بىلەن ئۇلار ئۆسۈپ يېتىلگەن مۇھىت بەلگىلەيدۇ. ئەمما، گېنى ئوخشاش، ھەمدە بىر ئۆيدە چوڭ بولغان بىر جۈپ قوشكېزەكلەرنىڭ مىجەزلىرىمۇ بىر-بىرىنىڭكىگە ئوخشمايدۇ. بەزىدە بىر جۈپ قوشكېزەك ئوغۇل باللارنىڭ بىرى ۋېلسىپىتنى ياخشى كۆرسە، يەنە بىرى كېمىنى ياخشى كۆرىدۇ. بۇنداق ئەھۋاللارنىڭ نېمە ئۈچۈن يۈز بېرىدىغانلىقىنى پسىخولوگىيە ئىلمى بىلەن چۈشەندۈرگىلى بولمايدۇ. ئەمما ئاللاھ بۇ سوئالغا كېيىنكى ئايەت (17:85) تە جاۋاب بېرىدۇ: «ئۇلار سەندىن روھنىڭ ماھىيىتى ھەققىدە سورىشىدۇ. دېگىن، سىلەرگە پەقەت ئازغىنا ئىلىم بېرىلگەن.» ئەرەبچىدە «روھ» دېگەن سۆز بىر قىزىقارلىق سۆز بولۇپ، ئۇ خۇشاللىق، كۆڭۈللۈك، رازىمەنلىك، ۋە قانائەت دېگەن مەنىلەرنى بىلدۈرىدىغان بىر سۆزدىن كەلگەن. بۇ نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنىڭ مەنبەسى بىزنىڭ ئىچىمىزگە قاچىلانغان، ئۇنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى ھېچ كىم بىلمەيدىغان «روھ» تىن ئىبارەتتۇر.

دۇنيادىن ئىككىسى بار. ئۇنىڭ بىرى يارالغۇچىلار دۇنياسى (world of creation)، يەنە بىرى بولسا ئەمىر (بۇيرۇق) نىڭ دۇنياسى (world of command). بۇنىڭ مەنىسى نېمە؟ ئاللاھ بىز ياشاۋاتقان فىزىكىلىق دۇنيانى ياراتقان بولۇپ، بۇ دۇنيا بىر قىسىم تەبىئەت قانۇنىيەتلىرى بويىچە ھەرىكەت قىلىدۇ. مەسىلەن، يەرگە ئۇرۇق سالسىڭىز، ئۇ بىر دەمدىلا بىر چوڭ دەرەخكە ئايلانمايدۇ. ئۇنىڭ بىر دەرەخ بولۇپ چىقىشى مەلۇم بىر قانۇنىيەت ياكى جەريان ئارقىلىق ۋۇجۇدقا كېلىدۇ. ئەمما، بۇيرۇق دۇنياسىدا بولسا ئاللاھ بىر ئىشنى بۇيرۇسا، ئۇ ئىش شۇ زامانلا بىر مۇكەممەل شەكىلگە كىرىدۇ. مەسىلەن، پەرىشتىلەر بۇيرۇق دۇنياسىغا تەۋە. «روھ» مۇ ھەم شۇنداق. ئۇمۇ بۇيرۇق دۇنياسىغا تەۋە. قۇرئانمۇ بۇيرۇق دۇنياسىغا تەۋە. بۇيرۇق دۇنياسىغا تەۋە نەرسىلەر كۆزگە كۆرۈنمەيدۇ. ئۇلار بىزنىڭ چۈشەنچىمىزدىكى ۋاقىتنىڭ چەكلىمىسىگە ئۇچرىمايدۇ. ئۇلار بىزنىڭ چۈشەنچىمىزدىكى ئارىلىقنىڭ چەكلىمىسىگىمۇ ئۇچرىمايدۇ. ئۇلار

بىزنىڭ چۈشەنچىمىزدىكى ھېچ بىر جەرياننىڭ چەكلىمىسىگە ئۇچرىمايدۇ. بۇ ئىككى دۇنيا كۆپىنچە ۋاقىتلاردا بىر-بىرىدىن ئايرىلغان ھالدا مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدۇ.

ئىنسانلارنىڭ جىسمانىي بەدىنى يارالغۇچىلار دۇنياسىغا تەۋە بولۇپ، بىزدىكى روھىي ئامىللار بولسا بۇيرۇق دۇنياسىغا تەۋە نەرسىلەردۇر. بىزنىڭ بۇيرۇق دۇنياسىدىكى نەرسىلەر ھەققىدە بىلىدىغانلىرىمىز ئىنتايىن ئاز. ئاللاھ بىزگە ئاشكارىلىغان ئازراق نەرسىدىن باشقىسىنى بىز چۈشەنمەيمىز ياكى كۆرەلمەيمىز. بىزنىڭ مىجەز-خاراكتېرىمىزنى بەلگىلەيدىغان، بىزنىڭ ئىچىمىزگە قاچىلاپ قويۇلغان بىر نەرسە بار. ئەمما بىزنىڭ ئۇ نەرسە ھەققىدە بىلىدىغانلىرىمىز ئىنتايىن ئاز.

يۇقىرىقىدىكى ئايەتنىڭ مەنىسى، سىز ئۆز مايىللىقىڭىز بويىچە تىرىشقانسېرى سىز ئۆزىڭىز ھەققىدە كۆپرەك بىلىمگە ئىگە بولالايسىز. سىز ئەمەلىي ئىشلارنى باشلىمىغىچە، ئۆزىڭىزنىڭ كىم ئىكەنلىكىنى بايقىيالمايسىز. بۇ ھەر بىر ئادەم ئەستە چىڭ تۇتۇشقا تېگىشلىك بىر مۇھىم ئىشتۇر.

ھازىر بىر قىسىم ياشلار «مەن نېمە ئىش قىلسام بولىدىغانلىقىنى بىلەلمىدىم»، دەيدۇ. ھەمدە ھېچ ئىش قىلمايدۇ. ئۇ يەرگە بېرىپ مەسلىھەت ئالىدۇ. بۇ يەرگە بېرىپ مەسلىھەت ئالىدۇ. يەنە مەسلىھەت ئالىدۇ. ۋە يەنە مەسلىھەت ئالىدۇ. ئاندىن «مەن 100 ئادەمدىن مەسلىھەت سورىسام، 100 خىل جاۋابقا ئېرىشتىم»، دەيدۇ. دېگىنىڭىز توغرا: سىز 100 ئادەمدىن مەسلىھەت سورىسىڭىز، 100 خىل جاۋابقا ئېرىشىسىز. بۇنىڭ سەۋەبى، ئىنسانلار ئىندىۋىدۇئاللاردىن تەركىب تاپقان بولغاچقا، ئۇلار سىزگە ئىندىۋىدۇئال جاۋابلارنى بېرىدۇ.

سىز ئەمەلىي ئىش باشلىمىغىچە، ئۆزىڭىزنىڭ كىم ئىكەنلىكىنى بايقىيالمايسىز. ئۆزىڭىزنىڭ ئارتۇقچىلىقلىرىنى بايقىيالمايسىز، ۋە ئۆزىڭىزدىكى ئاجىزلىقلارنىمۇ بىلەلمەيسىز. ئىشلەشتىن قورقماڭ. ئەمەلىي ئىش باشلاشتىن، ئۆرۈنۈپ بېقىشتىن، سىناپ بېقىشتىن، ۋە مەغلۇپ بولۇشتىن قورقماڭ. مەغلۇبىيەت سىز ئۈچۈن پايدىلىق. ئۇ تامدىكى مۆكۈلۈپ قالغان تۆشۈكلەرنى ئېچىپ بېرىدۇ. ئۇ سىزنىڭ قايسى جەھەتتە تېخىمۇ تىرىشىشىڭىز كېرەكلىكىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ. سىز ياخشى قىلالايدىغان ئىشلارنى، ھەمدە ئۆزىڭىزنى تېخىمۇ تەرەققىي قىلدۇرۇشقا تېگىشلىك ئىشلارنىمۇ سىزگە ئايدىڭلاشتۇرۇپ بېرىدۇ. سىز ئەمەلىيەتتە بىر ئىش قىلىپ سىناپ باقمىغۇچە، يۇقىرىدىكىدەك ئىشلار ئۆزلۈكىدىن يۈز بەرمەيدۇ.

روھ بۇيرۇق دۇنياسىغا تەۋە بولۇپ، ئۇ ئاللاھتىن كېلىدۇ. ئەمما بىز ياشاۋاتقان بۇ دۇنيادىكى ھايات چېكى يوق ھايات ئەمەس. بىز بۇ دۇنياغا يارىلىپ، بۇ دۇنيادا ئۆمۈر كۆرۈپ، ئۆزىمىزنىڭ قانداق ئىشلارنى قىلالايدىغانلىقىمىزنى بايقاپ، ئاندىن قېرىغىچە ياشىيالايدىغان ۋاقتىمىز ئۇنچىۋالا ئۇزۇن ئەمەس. ئۆزىمىزدىكى يوشۇرۇن قابىلىيەتلەرنى بايقاپ، ئۇلارنى ئىشقا سېلىپ، ئۇنىڭدىن يېتەرلىك نەتىجە يارىتىش ئۈچۈن سەرپ قىلالايدىغان ۋاقتىمىز ئۇنچىۋالا ئۇزۇن ئەمەس. شۇڭلاشقا بىر قىسىم ئىشلارنى قىلىپ سىناپ بېقىشتىن قورقماڭ. ياراتقۇچىمىز بىزگە ھەر خىل ئىشلارنى قىلىشنىڭ نۇرغۇن پۇرسەتلىرىنى ھازىرلاپ بەرگەن. شۇڭلاشقا ئاشۇ پۇرسەتلەردىن پايدىلىنىپ، يېڭى ئىشلارنى قىلىپ سىناپ بېقىشتىن قورقماڭ. ئىگىلىك تىكلەشتىكى يېڭى ئىشلارنى سىناپ بېقىڭ. يۇقىرى پەللىگىچە ئوقۇش جەھەتتە يېڭى ئىشلارنى سىناپ بېقىڭ. يېڭى خىزمەتلەرنى سىناپ بېقىڭ. «بۇنى قىلسام بولارمۇ-بولماسمۇ؟»، «ئۇنى قىلسام ئوقۇشلۇق بولارمۇ-بولماسمۇ؟»، «ئاۋۇنى قىلسام مۇۋەپپەقىيەتلىك بولارمۇ-بولماسمۇ؟»، دەپ، ئۆزىڭىزگە ئىشەنچ قىلالماي ياشىسىڭىز، ھېچ قانداق ئىشنى ۋۇجۇدقا چىقىرالمايسىز. مەغلۇپ بولۇشتىن ئەنسىرەشنى توختىتىڭ. بىر مەغلۇبىيەت بىلەنلا چۈشكۈنلىشىپ كېتىشنى توختىتىڭ. ئۇنىڭ ئورنىغا ئۆزىڭىزدە قانداق تالانتلار بارلىقىنى ئېنىقلاپ چىقىش، ۋە ئۇلارنى تولۇق ئىشقا سېلىش يولىدا تىرىشىڭ. سىز كۆڭلىڭىزدىكى گۇماننى يوقىتىپ، ئەمەلىي ئىش باشلايدىكەنسىز، ئاجايىپ ئېسىل ئىشلار ۋۇجۇدقا كېلىدۇ. بىر ئىشنى باشلاڭ، ھەمدە ئاشۇ ئىشنى ئەڭ يۇقىرى دەرىجىدە تىرىشىپ تۇرۇپ قىلىڭ. ھەرگىزمۇ بىر ئىشنى باشلاپ، ئازراق ئوڭۇشسىزلىققا ئۇچرىغان ھامان ئۇنىڭدىن ۋاز كەچمەڭ. بۇ دۇنيا جەننەت ئەمەس. ئىشلىرىڭىز بەزى كۈنلىرى ياخشى ماڭىدۇ، بەزى كۈنلىرى بولسا ياخشى ماڭمايدۇ. ھايات دېگەن ئەنە شۇنداق نەرسە. نېمە ئىش بىلەن شۇغۇللىنىشىڭىزدىن قەتئىينەزەر، ئۇنى ئۆزىڭىزنىڭ بارلىقىنى ئاتاپ، ۋە ئەڭ زور تىرىشچانلىقنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ قىلىڭ. سىزنىڭ چوقۇم بىر قانچە ئۆزىڭىز ئەڭ ئىشىنىدىغان كىشىلىرىڭىز بار. پەقەت شۇلاردىنلا مەسلىھەت سوراپ ئىش قىلىڭ. بەك كۆپ كىشىلەردىن مەسلىھەت ئالسىڭىز، سىز بەزىدە مەسىلىڭىزنى ھەل قىلىدىغانغا بىر چارە تاپالماي، ئۇنىڭ ئەكسىچە قولىڭىزدىكى ئىشنى قىلمايدىغانغا بىر باھانە تېپىپ ئىشنى تامام قىلىسىز. مەسلىھەتنى مەقسەتلىك ئېلىڭ، ھەمدە ئۆزىڭىز ئىشىنىدىغان كىشىلەردىن ئېلىڭ. ئەگەر ئىشەنچلىك كىشىلىرىڭىزدىن بىر قانچە خىل مەسلىھەتكە ئېرىشىپ قالسىڭىز، ئۆزىڭىز بىرىنى تاللاپ، قالغان ئىشنى ئاللاھقا تەۋەككۇل قىلىپ، ئەمەلىي ئىش باشلاڭ. مانا بۇ ئۆز-ئۆزىنى بايقاشنىڭ ئۈنۈملۈك ئۇسۇلىدۇر. ئەگەر بۇ ئۇسۇلنى

ئۆزىڭىزگە ياخشى تەدبىقلايدىكەنسىز، هاياتىڭىزدا ئۆزىڭىز ئۈچۈنمۇ ناهايىتى ئېسىل ئىشلار ۋۇجۇدقا كېلىدۇ، شۇنداقلا سىز باشقىلار ئۈچۈنمۇ ئاجايىپ ياخشى ئىشلارنى قىلىپ بېرەلەيسىز.

ئويغانىنىڭ «ئۆزىڭىزنىڭ كىملىكىنى بايقىۋېلىڭ»، دېگەن لېكسىيىسىنىڭ مەزمۇنى مۇشۇ يەردە ئاخىرلاشتى. مەن بىر قانچە ھەپتە ئىلگىرى تورلاردا ئېلان قىلغان «ھاياتىنىڭ مەقسىتى ۋە قىممىتى ھەققىدە» دېگەن ماقالە مەزكۇر ماقالىدىكى مەزمۇنلارنى تولۇقلايدىغان بولۇپ، مەن تېخى ئوقۇپ باقمىغان قېرىنداشلارغا ئاشۇ ماقالىنىمۇ بىر قېتىم ئوقۇپ بېقىشنى تەۋسىيە قىلىمەن. مەن مەزكۇر ماقالىنىڭ كېيىنكى قىسمىدا «ئىبادەت» ئۈستىدە توختىلىمەن.

(داۋامى بار)

پايدىلىنىش ماتېرىياللىرى:

[1] Three reasons make some born Muslims atheist –Nouman Ali Khan
https://www.youtube.com/watch?v=tcJ6uy9w4yw

[2] Worship and Slavery - Islamic Definitions
https://www.youtube.com/watch?v=vzZhXlcgBfc

[3] Discover Your Identity
https://www.youtube.com/watch?v=tV4LiyUwSbg

بۇ ماقالىنى ئىنىمىز «پىداكار» تەھرىرلىدى.

بۇ ماقالىنى ھېچكىمدىن سورىماي، مەنبەسىنى بەرگەن ئاساستا باشقا ھەر قانداق تورغا چىقارسىڭىز، ياكى ئېلكىتابقا ئوخشاش باشقا ھەر قانداق شەكىلدە ئىشلەتسىڭىز بولۇۋېرىدۇ. بۇ ماقالە بارلىق ئۇيغۇرلارغا مەنسۇپ.